

АЗБУКА НАРОДНОЇ МУДРОСТІ

Жовтень гаптує клену сорочку

Жовтень — середина осені, пора останнього листопаду і першої пороші. Українська назва цього місяця — від «жовтіє ліс».

Жовтень фарби позичає,
Малювати всіх навчас.
Листя роздаровує,
Золотом розмальовує.

(М. Сингаївський)

Дні дедалі коротші, ночі довші й темніші. Володарює холодний вітер, дощ сірими нитками прошиває небо. Інколи починає іти сніг, але швидко розтає.

З давніх-давен народ примічає:

Грім у жовтні — на малосніжну зиму.

Кілька днів підряд видно білі хмари — чекайте похолодання, темні й чорні — дощу.

Іній на траві — буде дощ.

Похолоднішало під час негоди — вірна ознака припинення опадів.

Вечірня зоря червона — на вітер.

Зима настає через сорок днів після першого осіннього снігу.

Якщо у жовтні листя з берези й дуба опадає не повністю — чекай суворої зими, якщо ж водночас усе — зима буде тепла.

Листки осики лежать на землі верхнім боком догори — зима буде холодна, нижнім — тепла.

Доки листя з вишень не опало, скільки б снігу не випало, відлига його згонить.

А які ви знаєте прикмети жовтня?

Осінь охопила дерева й кущі багряно-жовтим полум'ям, вода в озерах синя, а в небі — зграї птахів. Висока горобина, наче святково вбрана дівчина, — вся у червоному намисті. Листя ясена світло-жовтого кольору, верхів'я дерева м'яко промениться. Однак короле-

вою серед дерев вважається осика: її листки восени можуть бути зеленувато-рожевими з перламутровим переливом, лимонно-жовтими, малиновими, пурпуровими, вогняно-червоними, багряно-ліловими, майже чорними. Особливо милують око осінні дерева в час заходу сонця.

Підніміть жовтий листочок. Ви відчуєте пальцями, яким товстим і цупким став черешок. Між ним та гілкою наростає корок, котрий щільно закупорює місце, де кріпився листок. Тому на гілках немає жодного отвору, з котрого точився б сік. Листя опадає, а бруньки залишаються. Навесні вони знову зазеленіють.

Уже заснув непробудним сном їжак, борсук теж засинає. Зникли оси, не вилітають з вуликів бджоли, сховалися у своїх підземних комірках мурашки. І все ж деяких комах ще можна побачити у жовтні. Поспостерігайте за ними.

Синиці переселяються поближче до людських осель та годівниць. Наприкінці жовтня завітають у наші краї зимові гості — омелюхи, снігурі, чечітки. Завершується осінній збір плодів, грибів та ін.

З а д а н н я на жовтень.

1. Про що йдеться у приказці? Чому так говорять про цей місяць року? Порівняйте ці відомості зі своїми спостереженнями за навколишнім.

Жовтень гаптує клену сорочку.

Жовтень землю покрив де листком, де сніжком.

Плаче жовтень холодними слізьми.

2. Поспостерігайте.

На яких деревах листя найдовше залишалося зеленим? Які зміни відбулися з рослинами на водоймах? Що таке осіннє занурення водяних рослин?

Які птахи переселяються ближче до людських осель? Які вже відлетіли у теплі краї? Як ви розпізнаєте пташок на відстані? Які прикмети окремих пернатих знаєте?

У жовтні цвіте небагато рослин, серед них — нечуйвітер. Його квітки, як і перші весняні квітки підбілу, схожі на маленькі сонечка, тільки осінні. З'ясуйте, чим схожий цвіт нечуйвітра й кульбаби. Придивіться: чи всі квітки нечуйвітра схожі одна на одну, чи є й такі, що відрізняються від інших. Спробуйте їх полічити і намалювати.

3. Огляньте городню ділянку чи обстежте стовбури фруктових дерев у саду. Яких шкідників-комах можна виявити цієї пори?

З. В. ДРУЗЬ,

*викладач
Криворізького педінституту*